

Табл. 3. Показники ефективності діяльності промислових підприємств за видами промислової діяльності у Львівській області в 2009 р. [2, 3]

№ з/п	Вид промислової діяльності	Рентабельність операційної діяльності, %	Продуктивність праці, тис. грн/особу	Інвестиції в основний капітал, млн грн	Коефіцієнт зносу основних засобів, %	Операційні витрати на 1 грн реалізації, коп.
1	Добувна промисловість	-15,2	65,7	451,3	51,7	144,6
2	В-во харч. продуктів, напоїв, та тютюну. виробів	8,3	340,6	304,3	38,0	90,3
3	Легка промисловість	4,2	72,1	128,7	49,3	93,1
4	Обробл. деревини та в-во вир. з деревини, крім меблів	-1,1	202,4	47,5	47,7	99,1
5	Целюл.-паперове в-во; вид. д-ть	1,9	201,8	68,2	41,8	97
6	В-во коксу, продуктів нафтопереробл.	4,7	848,2	27,1	72,1	89,4
7	Хімічна та нафтохім. промисловість	8,3	268,2	90,1	63,9	87,7
8	В-во ін. неметал. мінер. продукції	6,7	182,3	126,1	36,3	91,9
9	Машинобудування	1,8	92,2	174,1	79,9	97,5
10	В-во та розподіл. ел.енергії, газу, води	-3,0	200,3	259,1	63,0	104,9

Здійснено розрахунок множинної кореляції. У табл. 3 наведено результати регресійного аналізу.

Табл. 3. Показники результатів регресійного аналізу

Регресійна статистика	Значення
Множинний R	0,97776
R-квадрат	0,95601
Нормований R-квадрат	0,92083
Стандартна похибка	1,97399
Число спостережень	10

Коефіцієнт детермінації вказує на те, яка частка варіації поясненої змінної зумовлена варіацією змінної, що пояснює (R^2). Чим ближче R^2 до одиниці, тим краще регресія апроксимує емпіричні дані. Якщо $R^2 = 1$, то між x_i та y існує функціональна залежність, тоді як $R^2 = 0$ свідчить про те, що пояснена зміна не залежить від обраного набору чинникових ознак.

На відміну від коефіцієнта детермінації (R^2) нормований коефіцієнт може зменшуватись під час введення в модель нових змінних, що пояснюють, але не здійснюють істотного впливу на залежну змінну, тоді як коефіцієнт детермінації у таких випадках збільшується. За нашими обчисленнями визначені змінні мають істотний вплив на факторну ознаку (рівень рентабельності промисловості), оскільки коефіцієнт детермінації становить 95,6 %.

Беручи до уваги нормований коефіцієнт детермінації, можна зробити висновок, що при вводиті нових змінних у модель, вплив першочергового набору чинників все одно залишатиметься значущим. Внаслідок обчислень залежність рентабельності операційної діяльності (y) від таких показників: продуктивність праці (x_1), інвестиції в основний капітал (x_2), коефіцієнт зносу основ-

них засобів (x_3) та операційні витрати на гривню реалізації (x_4) може бути описана такою функцією:

$$y = 48,98996 + 0,000979x_1 + 0,01256x_2 - 0,04124x_3 - 0,4765x_4$$

На основі рівняння можемо зробити такі висновки: під час зростання продуктивності праці на 1 тис. грн/особу та відсутності впливу всіх інших чинників рентабельність операційної діяльності збільшиться на майже 0,001 відсотка; у разі збільшення інвестицій в основний капітал на 1 млн грн (за відсутності впливу інших чинників) рентабельність збільшиться на 0,013 %; під час зменшення коефіцієнта зносу основних засобів на 1 % рентабельність збільшиться на 0,041 %; у разі зниження операційних витрат на 1 грн реалізації рентабельність підвищиться на 0,48 %.

Висновки. Таким чином, інтенсифікація інвестиційної діяльності, зокрема оновлення основних засобів промисловості, стимулювання продуктивності праці, зменшення рівня операційних витрат, є основними чинниками ефективного виробництва промислової продукції, зростання вагомості цього виду економічної діяльності в економіці Львівщини.

Література

1. **Промисловість** Львівщини у 2010 році. Комплексна доповідь. – Львів : Головне управління статистики у Львівській області, 2011. – 30 с.
2. **Промисловість** Львівщини. Статистичний зб. – Львів : Головне управління статистики у Львівській області, 2010. – 184 с.
3. **Статистичний** щорічник Львівської області за 2009 рік. – Львів : Головне управління статистики у Львівській області, 2010. – 366 с.

Прокопович-Павлюк І.В. Оценка эффективности деятельности предприятий по видам экономической деятельности во Львовской области

Проведен анализ эффективности промышленности во Львовской области. Исследовано влияние на уровень рентабельности таких показателей: производительность труда; инвестиции в основной капитал, коэффициент износа основных средств; операционные затраты на гривню реализованной продукции.

Ключевые слова: промышленность, эффективность деятельности, производительность труда, инновационная деятельность, рентабельность.

Prokopovych-Pavlyuk I.V. Enterprises effectiveness evaluation according to types of industrial activity in Lviv region

The analysis of the effectiveness of industry in Lviv region is conducted. The research is done to learn the impact on the profitability of the following indicators: productivity, fixed capital investment; fixed assets depreciation ratio, operating costs per 1 UAH sales.

Keywords: industry, performance, productivity, innovative activity, profitability.

УДК 330.34:336.717.12-057.56(477)

Доц. О.С. Ривак, канд. екон. наук –
Львівський інститут економіки і туризму

ВПЛИВ ПРИВАТНИХ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ В УКРАЇНУ НА СОЦІАЛЬНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ

На сьогодні немає точної статистики, скільки наших співвітчизників, зневірившись знайти роботу з пристойною платнею вдома, поїхали на заробітки за кордон. Цифри називають різні – від 3 до 7 млн осіб. Своїм родинам заробітчани надсилають

приватні грошові перекази. Різномасштабні порівняння обсягів цих переказів з основними макроекономічними, макрофінансовими і соціальними показниками розвитку країни вказують на те, що завдяки приватним грошовим переказам забезпечується більш динамічний розвиток економіки, вищий рівень матеріального забезпечення і зайнятості населення, покращення у фінансовій сфері тощо.

Ключові слова: приватні грошові перекази, валовий внутрішній продукт, фінансова система, банківська система, бюджетна сфера, міжнародні фінансові ресурси, показники діяльності підприємств, фінансові результати домогосподарств.

Постановка проблеми. У ХХІ ст. міжнародна міграція населення охопила практично всі країни світу і стала важливим чинником соціально-економічного розвитку як країн-донорів, так і країн-реципієнтів. Донорами робочої сили є переважно країни, що розвиваються, зокрема й Україна. Для таких країн міграція має подвійний економічний ефект. По-перше, міграція вирішує соціально-економічні проблеми зайнятості населення, а по-друге, мігранти забезпечують свої країни значним припливом ресурсів у формі приватних грошових переказів як у грошовій формі, так і в натуральній, а також у формі практичних порад, інформаційної і технічної допомоги, що сприяє соціально-економічному розвитку Батьківщини. У період кризи грошові перекази є більш стабільними й антициклічними, ніж інші складові міжнародного ринку капіталу, вони помітно впливають на соціально-економічний розвиток держави, до якої вони спрямовуються. Грошові перекази мають позитивний мультиплікативний вплив, що проявляється у загальному зростанні національної економіки країни-реципієнта.

Методика дослідження. У роботі використовувалися загальнонаукові методи дослідження: спостереження, порівняння, системний аналіз, синтез, конкретизація, вимірювання, розрахункові аналітичні прийоми. Використання цих методів дало змогу здійснити дослідження щодо впливу приватних переказів в Україну на соціально-економічний розвиток держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Теоретичні та методологічні дослідження грошових переказів, розкриття економічної сутності і класифікаційних характеристик грошових переказів мігрантів, дослідження природи формування міграційного капіталу в Україні, значення приватних грошових переказів у забезпеченні соціально-економічного розвитку України здійснені у наукових працях В. Базилевича, О. Колчигіна, С. Свірідова, Б. Безкоровайного, Г. Белової, В. Боднарчука, Н. Васюка, А.П. Гайдуцького, Г. Глуценка, І. Гнибіденка, Д. Гринькова, О. Джелебова, А. Дубинського, Н. Запухляка, Н. Зотової, Н. Карпачової, Л. Кісенка, А. Кузьміна, Д. Куренкової, Л. Левицької, О. Левцуна, І. Саакової, І. Свачія, Л. Федіва та багатьох інших вітчизняних і зарубіжних авторів.

Постановка завдання. Дослідити роль і значення приватних грошових переказів у забезпеченні соціально-економічного розвитку України шляхом порівняння переказів з основними макроекономічними і соціальними показниками країни.

Виклад основного матеріалу. Приватні грошові перекази в статистиці платіжного балансу – це міжнародні перекази та потоки ресурсів до домогосподарств (у грошовій та натуральній формах), що надходять з інших кра-

їн, головним чином пов'язані з тимчасовою або постійною міграцією населення. Перекази здійснюються як шляхом офіційних каналів (кореспондентські рахунки банків, міжнародні системи переказу коштів), так і неофіційно (шляхом передавання готівки або матеріальних цінностей від одного домогосподарства іншому). У статистиці платіжного балансу враховуються кошти, отримані через офіційні канали, і кошти, отримані неформальними каналами [1].

У 2007-2010 рр. загальні обсяги грошових переказів були такі: 2007 р. – 4922 млн дол. США, 2008 р. – 6177 млн дол. США, 2009 р. – 5370 млн дол. США, 2010 р. – 5862 млн дол. США. Ця динаміка свідчить про те, що з настанням світової фінансово-економічної кризи обсяг грошових переказів в Україну дещо зменшився (таке зменшення спостерігалось з IV кварталу 2008 р.), однак у період виходу з кризи вони почали зростати, а у відсотках до ВВП вони становили 4,3 % у 2010 р., в той час, коли у 2007-2008 рр. – 3,4 %.

Грошові перекази включають чисту оплату праці та приватні трансферти. Чиста оплата праці є частиною заробітку членів родини за кордоном, яку вони передають домашньому господарству на території своєї країни. Вона дорівнює різниці між оплатою праці, що отримана робітником від тимчасового працевлаштування за кордоном і його витратами в країні перебування. Приватні трансферти охоплюють операції між домашніми господарствами-резидентами та домашніми господарствами-нерезидентами. Вони складаються з грошових переказів робітників, які працюють більше року, та інших приватних переказів між резидентами та нерезидентами.

У 2010 р. 57,5 % приватних грошових переказів класифікуються як оплата праці (у 2009 р. – 53,2 %). Частка приватних трансфертів у грошових переказах в Україну у 2010 р. знизилась до 42,5 %, порівняно із 46,8 % у 2009 р. Дві третини обсягів грошових переказів надходять в Україну з країн далекого зарубіжжя, третина – з країн СНД. При цьому Росія залишається однією з головних країн використання трудових ресурсів України, а також найбільшим донором грошових потоків у вигляді грошових переказів в Україну, на другому місці – США, на третьому – Італія, далі йдуть – Сполучене Королівство, Німеччина, Кіпр, Іспанія. Саме на ці країни припадають найбільші обсяги приватних грошових переказів в Україну [2].

Приватні грошові перекази мігрантів відіграють важливу роль у забезпеченні успіху країни-реципієнта. Вони забезпечують кращі умови життєдіяльності рідних і близьких мігрантів на Батьківщині, викликають істотний позитивний вплив на розвиток економіки країни, оскільки використання грошових переказів на споживання, на інвестиційні вкладення виявляє мультиплікаційний ефект на сукупний дохід, а заощадження отриманих коштів сприяє мультиплікативне розширення депозитів. Передусім зростання обсягів приватних грошових переказів сприяє збільшенню валового внутрішнього продукту в країні-реципієнті переказів та зайнятості населення тощо.

Надходження від приватних грошових переказів викликають покращення ситуації у фінансовій системі країни-реципієнта внаслідок зростання рівня доходів населення та підвищення його платоспроможності, що сприяє

збільшенню податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів. Визначення співвідношення приватних грошових переказів до основних бюджетних показників допомагає впевнитись, що цей вплив є беззаперечним (табл. 1, 2). Зокрема співвідношення приватних грошових переказів до доходів державного бюджету у 2008 р. становило 19,0 %, у 2009 р. внаслідок фінансово-економічної кризи воно зменшилось до 17,2 %, у 2010 р. відбулось збільшення цього співвідношення до 19,3 % внаслідок поступового виходу країн із кризи. Дещо вищим це співвідношення є щодо доходів місцевих бюджетів: 2008 р. – 35,7 %, 2009 р. – 32,2 %, 2010 р. – 29,5 %. Дещо меншим є співвідношення приватних грошових переказів до показників зведеного бюджету: 2008 р. – 16,0 %, 2009 р. – 15,7 %, 2010 р. – 14,8 %. Використання переказів на споживчі цілі, розвиток малого підприємництва, операції на ринку землі та нерухомості сприяють наповненню бюджетів усіх рівнів.

Табл. 1. Динаміка обсягів приватних грошових переказів із-за кордону, млн дол. США [1]

Надходження всього	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	у % до попереднього року		
	4922	6177	5370	5862	2008 р.	2009 р.	2010 р.
					116,2	86,5	104,5

Табл. 2. Основні показники бюджету та економіки у 2008-2010 рр. та співвідношення приватних грошових переказів до них

Основні показники бюджету та економіки	Показники, млрд дол. США			% приватних грошових переказів у показнику		
	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Активи банків бруто	126,4	125,5	136,9	4,9	4,3	4,3
Обсяг кредитних вкладень	95,3	90,0	91,0	6,5	6,0	6,4
Кредити, надані юридичним особам	59,8	60,5	65,3	10,3	8,9	9,0
Кредити, надані фізичним особам	35,6	29,5	25,7	17,4	18,2	22,8
Обсяг депозитів	46,4	41,1	52,0	13,3	13,1	11,3
Депозити юридичних осіб	18,5	14,6	17,9	33,4	36,8	32,7
Депозити фізичних осіб	27,9	26,5	34,1	22,2	20,3	17,2
Доходи державного бюджету	30,1	28,2	30,2	19,0	17,2	19,3
З них трансферти з місцевих бюджетів до державного	1,0	1,0	0,8	617,7	548,0	706,2
Видатки державного бюджету	31,4	30,4	38,1	12,7	18,0	15,8
Кредитування, сальдо	0,4	0,4	0,2	1764,9	1534,3	450,9
Дефіцити (-), профіцит (+) державного бюджету	1,6	2,5	8,1	386,1	215,7	72,5
Доходи місцевих бюджетів	17,3	16,7	19,9	35,7	32,2	29,5
З них трансферти з державного бюджету до місцевих	7,7	7,79	9,77	88,0	68,9	60,0
Видатки місцевих бюджетів	17,5	16,9	19,9	35,3	31,8	22,4
Зведений бюджет	38,7	34,2	39,5	16,0	15,7	14,8
Надходження Пенсійного фонду			23,1			25,3
Видатки на виплату пенсій та грошової допомоги			24,0			24,4
Золотовалютні резерви НБУ			34,6			16,9
Чисті зовнішні залучення уряду			7,1			82,6
Зовнішній борг банківського сектору			28,1			20,9

Надходження від експорту товарів			52,2			11,2
Імпорт товарів			60,9			9,6
Накопичений обсяг інвестицій (прямих іноземних) в економіку України			58,0			10,1
Обсяги інвестицій в основний капітал, млрд дол.	30,3	19,0	21,5	20,4	28,3	27,3
Валовий зовнішній борг	101,7	104,0	117,3	6,1	5,2	5,0
Фінансові результати від звичайної діяльності підприємств до оподаткування	7,5	-4,0	7,9	82,4	134,3	74,2
Зовнішні корпоративні запозичення (крім банків)		43,4	50,8		12,3	11,5
Доходи населення (витрати населення)	109,8	112,4		5,6	4,8	
Заощадження населення	6,8	10,3		90,8	52,1	
Фонд заробітної плати	32,1	30,5	36,3	19,2	17,6	16,1
Видатки держави на соціальний захист і соціальне забезпечення	22,9	23,9	30,2	27,0	22,5	19,4

Дані наведено без урахування результатів діяльності малих підприємств, бюджетних установ, НАК "Нафтогаз України", ДК "Укртрансгаз", ВАТ "Укртрансфаста".

Джерело: розрахунки автора за даними Національного банку України, Міністерства фінансів України, Пенсійного фонду України, Держкомстату України.

Порівняння приватних грошових переказів з трансфертами з державного бюджету до місцевих є ще більш вражаючими: 2008 р. – 88,0 %, 2009 р. – 68,9 %, 2010 р. – 60,0 %, що свідчить про те, що адресна підтримка мігрантами своїх рідних і близьких на Батьківщині є досить вагомою, якщо порівняти її з державною підтримкою окремих регіонів. Більшість мігрантів залишає на Батьківщині своїх батьків, значна частина яких – люди похилого віку, і допомагає їм не тільки готівкою, але й матеріальними цінностями. У 2010 р. співвідношення приватних грошових переказів до надходжень Пенсійного фонду становило 25,3 %, а співвідношення їх до видатків на виплату пенсій та грошової допомоги – 24,4 %.

Приватні грошові перекази відчутно впливають на банківську систему: депозити, кредити, обмінний курс та золотовалютні резерви. Співвідношення приватних грошових переказів до активів банків бруто становили: 2008 р. – 4,9 %, 2009 р. – 4,3 %, 2010 р. – 4,3 %; до обсягу кредитних вкладень: 2008 р. – 6,5 %, 2009 р. – 6,0 %, 2010 р. – 6,4 %. Приватні грошові перекази значною мірою впливають на розширення кредитування приватних підприємств. Дослідження показують, що в разі зростання приватних грошових переказів на 1,0 %, обсяги кредитування підприємств зростають відносно ВВП на 3,0-5,0 % [2]. У багатьох випадках приватні грошові перекази є важливим джерелом розвитку підприємницької діяльності домогосподарств. Співвідношення приватних грошових переказів до обсягів депозитів становили: 2008 р. – 13,3 %, 2009 р. – 13,1 %, 2010 р. – 11,3 %. Частина переказів залучається на депозитні рахунки в банках і перетворюється на джерело інвестицій.

Важливим аспектом визначення впливу приватних грошових переказів в Україну на соціально-економічний розвиток держави є порівняння їх з основними показниками залучення міжнародних фінансових ресурсів. Головним джерелом надходжень валюти в Україну є експортний виторг. У 2010 р.

надходження від експорту товарів становили 52,2 млрд дол. США і співвідношення приватних грошових переказів до надходжень від експорту товарів – 11,2 %. Ці надходження поряд з експортом є одним із важливих джерел валютних надходжень і поповнення резервів країни. В Україні імпорту товарів з 2005 р. істотно переважає їх експорт. Надходження приватних грошових переказів дає змогу фінансувати утворене від'ємне сальдо платіжного балансу, сприяє зміцненню національної валюти. Щодо прямих іноземних інвестицій в економіку України, то співвідношення приватних грошових переказів до цього показника становило у 2010 р. 10,1 %. На кошти міграційних переказів розвивається мале підприємництво, вітчизняний бізнес.

Важливим є порівняння приватних грошових переказів із валовим зовнішнім боргом України. Упродовж 2010 р. валовий зовнішній борг України збільшився на 5,7 млрд дол. США (а приватні грошові перекази становили 5,8 млрд дол. США) і становив на 01.01.2011 р. 117,3 млрд дол. США. Ці кошти залучаються сектором державного управління, органами грошово-кредитного регулювання, банками, корпораціями і спрямовуються на соціально-економічний розвиток України, але їх потрібно повертати з відсотками, а приватні грошові перекази безпосередньо спрямовуються на забезпечення кращих умов життєдіяльності українських домогосподарств.

Для з'ясування впливу приватних грошових переказів в Україну на соціально-економічний розвиток країни важливим є порівняння показника переказів з основними показниками діяльності підприємств. Співвідношення приватних грошових переказів в Україну до обсягів інвестицій в основний капітал становить: 2008 р. – 20,4 %, 2009 р. – 28,3 %, 2010 р. – 27,3 %. Без сумніву, збільшення надходжень від приватних грошових переказів сприяє збільшенню інвестицій в основний капітал.

Порівняння приватних грошових переказів із фінансовими результатами від звичайної діяльності підприємств до оподаткування вказує на те, що ці показники майже однакові, що пояснюється низьким рівнем прибутковості вітчизняних підприємств, зокрема у 2008 та 2010 рр., а в пік кризи 2009 р. цей показник був негативним і становив -4,0 млрд дол. США. Приватні грошові перекази, поза сумнівом, виявляють позитивний вплив на підвищення прибутковості вітчизняних підприємств, оскільки вони підвищують попит на продукцію вітчизняних підприємств і цим самим підвищують їх прибутковість і здатність до інвестування.

Не менш важливим є порівняння приватних грошових переказів із фінансовими результатами домогосподарств України. Співвідношення приватних грошових переказів до доходів населення України і витрат домогосподарств становило: 2008 р. – 5,6 %, 2009 р. – 4,8 %. Співвідношення приватних грошових переказів до заощаджень населення становило: 2008 р. – 90,8 %, 2009 р. – 52,1 %. Одним з основних джерел заощаджень населення є приватні грошові перекази. Співвідношення приватних грошових переказів до фонду заробітної плати в Україні становило: 2008 р. – 19,2 %, 2009 р. – 17,6 %, 2010 р. – 16,1 %, що свідчить про значні розміри допомоги українським домогосподарствам від мігрантів.

Співвідношення приватних грошових переказів щодо витрат держави на соціальний захист і соціальне забезпечення становило: 2008 р. – 27,0 %, 2009 р. – 22,0 %, 2010 р. – 19,4 %. Це свідчить про важливу роль міграційних переказів у зменшенні рівня бідності в Україні і забезпечення необхідних соціальних умов населенню держави.

Висновки. Дослідження порівнянь приватних грошових переказів в Україну з основними макроекономічними, фінансовими і соціальними показниками держави доводять велику значущість переказів для соціального й економічного розвитку суспільства. Перекази є ін'єкцією в економіку країни і цим самим відіграють роль важливого генератора суспільного розвитку і істотно впливають на розвиток економіки і суспільства загалом.

Література

1. **Огляд** приватних грошових переказів в Україну – офіційний сайт Національного Банку України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>
2. **Динаміка** грошових переказів в Україну – офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>
3. **Mishra P.** Macroeconomic impact of remittances in the Carribean / P. Mishra // IMF unpublished paper. – Washington D.C. – 41 p.

Рывак О.С. Влияние частных денежных переводов в Украину на социальное и экономическое развитие государства

На сегодня нет точной статистики, сколько наших соотечественников, потеряв надежду найти работу с приличной оплатой дома, уехали на заработки за границу. Цифры называют разные – от 3 по 7 млн человек. Своим семьям работники пересылают частные денежные переводы. Разноаспектные сравнения объемов этих переводов с основными макроэкономическими, макрофинсовыми и социальными показателями развития страны свидетельствуют о том, что благодаря частным денежным переводам обеспечивается более динамичное развитие экономики, более высокий уровень материального обеспечения, повышение уровня занятости, улучшение в финансовой сфере и прочее.

Ключевые слова: частные денежные переводы, валовой внутренний продукт, финансовая система, бюджетная сфера, банковская система, международные финансовые ресурсы, показатели деятельности предприятий, финансовые результаты домохозяйств.

Ryvak O.S. Private money transfers influence on social and economic development in Ukraine

As of today there is no accurate statistics concerning the amount of our citizens working abroad because of the hopeless situation with finding well-paid work in Ukraine. The numbers are different – from three to seven million of people. People working abroad send private money transfers to their relatives. Different aspects comparing of these transfers with main macroeconomic, macro financial and social data of state development shows that private money transfers provide more dynamic economic growth, higher level of financial support, higher employment level, improvement in the financial sphere etc.

Keywords: private money transfers, Gross domestic product, financial system, bank system, budget sphere, international financial resources, business activity indexes, financial results of the households.